

C-301/23 -1

Sygn. akt XXVIII C 20276/22

POSTANOWIENIE

Wpisano do rejestru Trybunału Sprawiedliwości pod numerem <u>1257278</u>	
Luksemburg, dnia <u>12.05.2023</u>	Sekretarz, z upoważnienia
Faks/E-mail: <u>p.o. D. D. D.</u>	Maria Siekierzyńska administratorka
Wpłynęło dnia: <u>10/5/23</u>	

Dnia 16 stycznia 2023 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

Protokolant: Natalia Mazurek

po rozpoznaniu w dniu **16 stycznia 2023 roku** w Warszawie na rozprawiesprawy z powództwa **AJ**przeciwko **Bankowi BPH S.A. z siedzibą w Gdańsku**

o ustalenie

postanawia:

I. na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o udzielenie odpowiedzi na pytania:

1. czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich oraz zasadę skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą konsument nie może skutecznie wystąpić do sądu z roszczeniem o ustalenie, że zawarta przez niego umowa zawiera niewiążące go warunki umowne lub że umowa ta jest w całości nieważna,

2. czy art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że wymóg sporządzenia warunków umownych prostym i zrozumiałym językiem jest spełniony w stosunku do umowy kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, kiedy bank przedstawił kredytobiorcy:

- historyczny wykres kursu tej waluty obcej do waluty krajowej wskazujący, że w ciągu kilku lat kurs ten zmienił się o kilkadziesiąt procent,
- symulację wskazującą wpływ wzrostu kursu waluty obcej o kilkadziesiąt procent dla wysokości rat kredytu,

3. czy art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że wymóg sporządzenia warunków umownych prostym i zrozumiałym językiem powinien być analizowany w stosunku do modelu przeciętnego konsumenta, czy też należy uwzględnić indywidualną sytuację i cechy konsumenta w dacie zawarcia umowy, w tym w szczególności jego wiedzę, wykształcenie i doświadczenie,

4. czy art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że warunek umowy przewidujący, że wysokość stosowanej przez bank marży stanowi średnią arytmetyczną marż stosowanych przez kilka innych, konkretnie wskazanych, banków komercyjnych, jest sprzeczny z wymogami dobrej wiary i powoduje znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta,

5. czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich oraz zasadę skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd krajowy może uznać, że konsumenta nie wiąże jedynie nieuczciwy element warunku umowy (przewidujący zmodyfikowanie kursu średniego Narodowego Banku Polskiego o marżę spreadową), który nie stanowi osobnego zobowiązania umownego, natomiast wiąże go pozostała część tego warunku umownego,

6. czy art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że spoczywający na sądzie krajowym obowiązek poinformowania konsumenta o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągnąć za sobą stwierdzenie nieważności umowy obejmuje tylko roszczenia restytucyjne wynikające z nieważności umowy czy wszelkie hipotetyczne konsekwencje prawne (nawet wątpliwe, dyskusyjne lub mało prawdopodobne), jakie mogą być skutkiem nieważności umowy,

II. na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. zawiesić postępowanie do czasu udzielenia przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej odpowiedzi na powyższe pytania prejudycjalne.

sędzia Michał Maj

WERSJA ZANONIMIZOWANA

2023-01-16

Michał Maj

Sygn. akt XXVIII C 20276/22

**UZASADNIENIE POSTANOWIENIA Z DNIA 16 STYCZNIA 2023 ROKU
- WNIOSEK O WYDANIE ORZECZENIA W TRYBIE PREJUDYCJALNYM**

Dnia 16 stycznia 2023 roku

1. **Sąd odsyłający.**
2. Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:
Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj, adres: ulica Przyokopowa 33, 01-208
Warszawa, adres do korespondencji: aleja "Solidarności" 127, 00-898
Warszawa, telefon: +48 22 440 72 24, e-mail: XXX.
3. **Strony w postępowaniu głównym i ich przedstawiciele.**
4. Powód: AJ (adres: XXX) reprezentowany przez adwokata TK (adres: XXX, e-mail: XXX, telefon: XXX).
5. Pozwany: Bank BPH S.A. (adres: XXX) reprezentowany przez adwokata AP (adres: XXX, e-mail: XXX, telefon: XXX).
6. **Przedmiot sporu w postępowaniu głównym i istotne okoliczności faktyczne:**
7. W pozwie wniesionym w dniu 16.07.2020 r. powód wniósł o ustalenie, że umowa kredytu hipotecznego nr 76035052 zawarta dnia 24.09.2009 r. pomiędzy stronami jest nieważna. Na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd tego roszczenia, powód wniósł o ustalenie, że postanowienia zawarte w § 1 ust 1, § 7 ust. 2 i § 17 ust. 1-7 tej umowy stanowią niedozwolone postanowienia umowne (w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.) i jako takie nie wiążą powoda.
8. Powód uzasadnił powyższe żądanie stwierdzając, że wskazane powyżej warunki umowne są nieuczciwe, a wobec tego nie wiążą powoda. Zdaniem powoda warunki te określają główny przedmiot świadczenia umowy, a wykonywanie umowy nie jest możliwe po ich wyłączeniu, wobec czego umowa ta jest nieważna. Natomiast na wypadek, gdyby Sąd nie przychylił się do stanowiska powoda, że umowa jest nieważna, a umowa jest możliwa do wykonania bez nieuczciwych warunków umownych, powód domaga się stwierdzenia, że wskazane warunki umowne nie wiążą go.

9. W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa, wskazując, że umowa nie jest nieważna i nie zawiera nieuczciwych warunków.
10. Sąd odsyłający na podstawie zgromadzonych dokumentów ustalił, że w dniu 1.10.2009 r. została zawarta umowa kredytu nr 76035052, na podstawie której GE Money Bank S.A. (poprzednik prawny pozwanego) udzielił powodowi kredytu w kwocie na okres 360 miesięcy w celu sfinansowania zakupu lokalu mieszkalnego w Warszawie. Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę stawki LIBOR CHF 3M i stałej marży banku. Umowa zawierała postanowienia o następującej treści.
11. Bank udziela kredytobiorcy kredytu w kwocie 535.899,23 PLN, indeksowanego kursem CHF, na warunkach określonych w umowie, a kredytobiorca zobowiązuje się do wykorzystania kredytu zgodnie z postanowieniami umowy, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami, w terminach oznaczonych w umowie oraz zapłaty bankowi prowizji, opłat i innych należności wynikających z umowy (§ 1 ust. 1 zdanie pierwsze).
12. W dniu wypłaty saldo jest wyrażane w walucie obcej do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty, do której indeksowany jest kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez GE Money Bank S.A., opisaną szczegółowo w § 17, następnie saldo walutowe przeliczane jest dziennie na złote polskie według kursu sprzedaży waluty do której indeksowany jest kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez GE Money Bank S.A., opisaną szczegółowo w § 17 (§ 1 ust. 1 zdanie trzecie).
13. W przypadku gdy kredyt jest indeksowany kursem waluty obcej, zmiana tego kursu będzie miała wpływ na wysokość raty oraz saldo zadłużenia z tytułu kredytu, przy czym saldo zadłużenia może przewyższyć wartość nieruchomości, a ryzyko z tego tytułu ponosi kredytobiorca (§ 6 ust. 3).
14. Każdorazowo wypłacona kwota złotych polskich zostanie przeliczona na walutę do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty kredytu podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez GE Money Bank S.A., obowiązującego w dniu dokonania wypłaty przez bank (§ 7 ust. 2 zdanie trzecie).
15. Rozliczenie każdej wpłaty dokonanej przez kredytobiorcę, będzie następować z datą wpływu środków do banku, według kursu sprzedaży waluty do której jest

indeksowany kredyt, podanego w Tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez GE Money Bank S.A. obowiązującego w dniu wpływu środków do banku (§ 10 ust. 6 zdanie pierwsze).

16. Kredytobiorca oświadczył, że znane jest mu ryzyko występujące przy kredytach indeksowanych kursem waluty obcej, wynikające ze zmiany kursu waluty obcej, do której jest indeksowany kredyt, w stosunku do złotych polskich. Oświadczył ponadto, że został poinformowany, że w przypadku wzrostu kursu waluty indeksacji kredytu w stosunku do złotych polskich, nastąpi odpowiedni wzrost jego zadłużenia w złotych polskich wobec banku z tytułu zaciągniętego kredytu oraz wzrost wysokości raty kredytu wyrażonej w złotych polskich, co może spowodować, że ustanowione prawne zabezpieczenie stanie się niewystarczające, a zdolność kredytobiorcy do obsługi kredytu ulegnie pogorszeniu (§ 11 ust. 5).
17. Kredytobiorca oświadczył, że znany mu jest wpływ zmian różnicy pomiędzy kursem kupna sprzedaży i kursem kupna waluty indeksacji kredytu na wysokość salda i rat kredytu oraz poziom obciążenia jego spłatą w przypadku kredytów, w których wypłata lub spłata oparta jest na takich kursach zgodnie z § 1 lub § 10 (§ 11 ust. 6).
18. Do rozliczania transakcji wypłat i spłat Kredytów stosowane są odpowiednio kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez GE Money Bank S.A. walut zawartych w ofercie Banku obowiązujące w dniu dokonania transakcji (§ 17 ust. 1). Kursy kupna określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP minus marża kupna ustalona decyzją banku (§ 17 ust. 2). Kursy sprzedaży określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP plus marża sprzedaży ustalona decyzją banku (§ 17 ust. 3). Do wyliczenia kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez GE Money Bank S.A. stosuje się kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich na stronie internetowej NBP (www.nbp.pl) w poprzednim dniu roboczym skorygowane o marżę kupna sprzedaży GE Money Banku S.A. (§ 17 ust. 4). Marże kupna i sprzedaży opisane w ust. 2 i 3 ustalane są raz na miesiąc decyzją banku. Wyliczenie ww. marż polega na obliczeniu różnicy pomiędzy średnimi kursami złotego do danych walut ogłoszonymi w tabeli kursów średnich NBP w przedostatnim dniu roboczym miesiąca poprzedzającego okres

obowiązania wyliczonych marż, a średnią arytmetyczną kursów kupna/sprzedaży stosowanych do transakcji detalicznych z pięciu banków na ostatni dzień roboczy miesiąca poprzedzający okres obowiązywania wyliczonych marż. Ww. banki to: PKO BP S.A., Pekao S.A., Bank Zachodni WBK S.A., Millennium Bank S.A. i Citibank Handlowy Polska S.A. Marże kupna i marże sprzedaży oraz zasady ich ustalania mogą ulegać zmianom. Zmiany zasad opisanych w niniejszym paragrafie są uzależnione od rozpiętości kursów kupna i sprzedaży waluty kredytu na wyniku walutowym, rodzaju finansowania działalności banku, wielkości udziału ww banków w runku transakcji walutowych oraz ryzyka walutowego. Zmiany zasad opisanych w niniejszym paragrafie nie wymagają zmiany postanowień umowy (§ 17 ust. 5). Obowiązujące w danym dniu roboczym kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez GE Money Bank S.A. walut zawartych w ofercie Banku określane są przez Bank po godz. 15.00 poprzedniego dnia roboczego i wywieszane są w siedzibie banku oraz publikowane na stronie internetowej GE Money Banku S.A. (www.gemoneybank.pl)” (§ 17 ust. 6).

19. Przed podpisaniem powyższej umowy kredytu, w dniu 3.08.2009 r., powód złożył podpis pod oświadczeniem wskazującym, że zapoznał się ze sporządzonymi przez bank historycznymi wykresami oraz symulacjami. Wykresy te obrazowały kursy USD, EUR i CHF wobec PLN za okres od dnia 2.06.2003 r. do dnia 21.05.2009 r. i wynikało z nich, że kurs CHF/PLN wynosił 3 w czerwcu 2003 r., po czym przez kilka lat spadał i osiągnął najniższą wartość, tj. 2, w sierpniu 2008 r., następnie wzrastał i osiągnął wartość 3,4 w lutym 2009 r., a na koniec spadł do 3,1 w czerwcu 2009 r. Natomiast z symulacji wysokości rat wynikało, że rata kredytu indeksowanego kursem CHF wzrosłaby z 2.494 PLN do 4.067 PLN w razie powiększenia kursu waluty o różnicę między maksymalnym i minimalnym kursem waluty w ciągu ostatnich 12 miesięcy.
20. Z przesłuchania powoda wynika, że zaciągnął kredyt w celu zakupu mieszkania, które służyło zaspokojeniu jego potrzeb mieszkaniowych i nie było wykorzystywane do prowadzenia działalności gospodarczej. W 2009 roku powód miał wykształcenie prawnicze (ze specjalizacją z prawa bankowego) i od 3 lat pracował w Narodowym Banku Polskim (polskim banku centralnym, nie udzielającym kredytów osobom fizycznym), gdzie zajmował się nadzorem nad systemami płatności i systemami rozrachunku papierów wartościowych,

natomiast jego zadania nie miały związku z ryzykiem kursowym. Przed zaciągnięciem kredytu powód miał świadomość istnienia ryzyka kursowego, w tym możliwości wzrostu wysokości rat kredytu i salda zadłużenia.

21. Powód został pouczony przez sąd, że nieważność umowy kredytu oznacza, że będzie musiał zwrócić bankowi równowartość kapitału kredytu oraz że może zostać pozwany przez bank o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z tego kapitału, po czym stwierdził, że zgadza się na stwierdzenie nieważności umowy kredytu.

22. Właściwe przepisy prawne.

23. Przepisy polskie.

24. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93, ze zm.), dalej: k.c.

25. Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy (art. 58 § 1).

26. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1).

27. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie (art. 385¹ § 2).

28. Oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny (art. 385²).

29. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.), dalej: k.p.c.

30. Powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny (art. 189).

31. Sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie (art. 321 § 1).

32. **Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. Nr 140, poz. 939, ze zm.).**
33. Przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (art. 69 ust. 1 w brzmieniu obowiązującym w dniu 1.10.2009 r.).
34. Umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności: 1) strony umowy, 2) kwotę i walutę kredytu, 3) cel, na który kredyt został udzielony, 4) zasady i termin spłaty kredytu, 5) wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany, 6) sposób zabezpieczenia spłaty kredytu, 7) zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu, 8) terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych, 9) wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje, 10) warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy (art. 69 ust. 2 w brzmieniu obowiązującym w dniu 1.10.2009 r.).
35. **Przepisy Unii Europejskiej.**
36. **Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.**
37. Dążąc do popierania interesów konsumentów i zapewnienia wysokiego poziomu ochrony konsumentów, Unia przyczynia się do ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i interesów gospodarczych konsumentów, jak również wspierania ich prawa do informacji, edukacji i organizowania się w celu zachowania ich interesów (art. 169 ust. 1)
38. **Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej.**
39. Zapewnia się wysoki poziom ochrony konsumentów w politykach Unii (art. 38).
40. **Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29 - wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 15, t. 2, s. 288), dalej: dyrektywa 93/13.**
41. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, uznaje się za nieuczciwe, jeśli stojąc w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują

znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta (art. 3 ust. 1).

42. Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2).

43. W przypadku umów, w których wszystkie lub niektóre z przedstawianych konsumentowi warunków wyrażone są na piśmie, warunki te muszą zawsze być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem. Wszelkie wątpliwości co do treści warunku należy interpretować na korzyść konsumenta. Powyższa zasada interpretacji nie ma zastosowania w kontekście procedury ustanowionej w art. 7 ust. 2 (art. 5).

44. Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (art. 6 ust. 1).

45. Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami (art. 7 ust. 1).

46. **Uzasadnienie pytania numer 1.**

47. Powód domaga się ustalenia, że zawarta przez niego umowa kredytu jest w całości nieważna, a w razie nieuwzględnienia tego żądania wnosi o ustalenie, że poszczególne warunki umowne mają nieuczciwy charakter i wobec tego nie wiążą go. Taki sposób formułowania żądań o ustalenie jest powszechnie stosowany przez strony w procesach dotyczących umów kredytu powiązanych z walutą obcą, jak również był akceptowany przez krajowe sądy powszechne. Żądania ustalenia nieważności umowy albo braku związania poszczególnymi postanowieniami umownymi były bowiem uznawane za postać żądań ustalenia nieistnienia stosunku prawnego, o którym mowa w art. 189 k.p.c. Praktyka ta znajdowała oparcie w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który dopuszczał nie tylko powództwo o ustalenie nieważności umowy (*vide* wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.05.1995 r., I CRN 61/95), ale także powództwo o

ustalenie nieważności jednostronnej czynności prawnej (*vide* uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 30.12.1968 r., III CZP 103/68) oraz powództwo o ustalenie „faktu mającego charakter prawotwórczy, jeżeli w istocie zmierza do ustalenia prawa lub stosunku prawnego”, sprowadzające się do stwierdzenia, czy poszczególne postanowienia umowy kształtują treść stosunku prawnego pomiędzy stronami tej umowy (*vide* wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.06.1998 r., III CKN 563/97, pkt I.1 uzasadnienia).

48. W orzecznictwie pojawiło się także alternatywne stanowisko, a mianowicie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6.11.2015 r., II CSK 56/15, stwierdził, że art. 189 k.p.c. pozwala na sformułowanie żądania ustalenia istnienia albo nieistnienia konkretnego stosunku prawnego lub prawa, a w tym zakresie nie mieści się żądanie ustalenia nieważności umowy, niemniej jednak nieważność umowy powoduje, że nie istnieje stosunek prawny, który miałby wynikać z tej umowy. Wobec tego żądanie ustalenia nieważności umowy stanowi skrót myślowy, utożsamiający zdarzenie prawne mające być źródłem stosunku prawnego z tym stosunkiem i wobec tego żądanie to należy zinterpretować jako zmierzające do ustalenia niesinienia stosunku prawnego, który miałby wynikać z umowy. W konkluzji Sąd Najwyższy stwierdził, że „Praktykowany uproszczony sposób sformułowania żądania pozwu przez odniesienie się do samego następstwa wadliwości czynności prawnej nie wiąże sądu w tym sensie, że sąd ten stosując prawo materialne dokonuje własnej kwalifikacji faktów wskazanych przez stronę. Nieprawidłowe wskazanie skutków wadliwości czynności prawnej nie wyznacza więc granic żądania w rozumieniu art. 321 § 1 k.p.c., jak również nie uzasadnia oddalenia powództwa w wypadku, gdy sąd przyjmie inne następstwo wadliwości czynności prawnej niż to, które wskazał powód.”

49. Dotychczasowy sposób wykładni art. 189 k.p.c. został jednak zawężony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 1.06.2022 r., II CSKP 364/22. Mianowicie zdaniem Sądu Najwyższego (pkt 13 uzasadnienia) żądanie ustalenia, że powoda nie wiążą poszczególne postanowienia umowne nie spełnia wymogu „dokładnego oznaczenia jaki kształt – wedle żądania pozwu – ma mieć stosunek prawny, któremu ochrona ma być udzielona”. Braki pozwu w tym zakresie nie mogą być usunięte przez Sąd, który jest związany treścią żądania pozwu (art. 321 § 1 k.p.c.), a zatem może uwzględnić powództwo w całości albo

części bądź je oddalić, natomiast nie może orzec o innym żądaniu aniżeli zgłoszone w pozwie. W końcu zaś Sąd Najwyższy stwierdził, że „nie sposób sobie wyobrazić, by wyrok sądu uwzględniający powództwo poprzez wskazanie, że powodów nie wiążą w szczególności bliżej wymienione postanowienia umowne, mógł usuwać niepewność co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego.”

50. Co więcej, Sąd Najwyższy we wskazanym wyroku z dnia 1.06.2022 r. wskazał, że art. 189 k.p.c. nie pozwala także na skuteczne wystąpienie z powództwem ustalenie, że umowa jest nieważna. Mianowicie zdaniem Sądu Najwyższego „nie mieści się w ramach określonych art. 189 k.p.c. żądanie ustalenia faktów, które wydarzyły się w przeszłości, takich jak zawarcie umowy, niedojście do zawarcia umowy, nieważność umowy” (vide pkt 14 uzasadnienia wyroku Sąd Najwyższego z dnia 1.06.2022 r., II CSKP 364/22). W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdził, że art. 189 k.p.c. wyklucza możliwość żądania ustalenia nieważności umowy. Co więcej, Sąd Najwyższy wykluczył możliwość ustalenia przez sąd nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy w sytuacji, w której powód domaga się ustalenia nieważności umowy, dopuszczoną we wcześniejszym wyroku Sąd Najwyższego z dnia 6.11.2015 r., II CSK 56/15. Wyjaśniając zmianę stanowiska w tym zakresie Sąd Najwyższy wskazał, że "Akceptacja tego niezwykle liberalnego podejścia co do sposobu formułowania żądania w sprawach o ustalenie z art. 189 k.p.c. mogła wynikać z tego, że ustalenie nieważności umowy w istocie oznacza ustalenie nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. (...) Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną nie dostrzega jednakże zasadności utrzymywania tego podejścia stanowiącego ułkon w stronę wadliwych tendencji w praktyce; przeciwnie uznaje, że konieczne jest czytelne wskazanie, że praktyka zastępowania ustalenia stosunku prawnego lub prawa ustaleniem faktów, na podstawie których stosunki te powstały lub przestały istnieć, nie może zostać utrzymana, ponieważ w innych niż wskazane powyżej przypadki ustalenia nieważności umowy prowadzi do rezultatów oczywiście nieprawidłowych." (vide pkt 14 uzasadnienia wyroku Sąd Najwyższego z dnia 1.06.2022 r., II CSKP 364/22).
51. Zaakceptowanie wykładni przepisu art. 189 k.p.c. zgodnie z omówionym wyżej wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 1.06.2022 r. oznacza, że nie jest możliwe dochodzenie ustalenia nieważności umowy lub niezwiązania poszczególnymi

postanowieniami umownymi, a jedynie dochodzenie ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego lub ustalenia istnienia stosunku o ściśle określonej treści. W konsekwencji należałoby uznać, że żądanie pozwu zgłoszone w niniejszej sprawie (jak i w kilkudziesięciu tysiącach analogicznych spraw prowadzonych przed polskimi sądami) zostało sformułowane w sposób nieprawidłowy i wobec tego już tylko z tej przyczyny powinno zostać oddalone, skoro art. 321 § 1 k.p.c. nie pozwala sądom krajowym uwzględnić żądania o innej treści niż zostało sformułowane przez powoda.

52. Sąd odsyłający zastanawia się, czy przedstawiony sposób wykładni art. 189 k.p.c. i art. 321 § 1 k.p.c. nie narusza przepisów art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz zasady skuteczności (żądanie ustalenia nieważności umowy jest objętą tą dyrektywą, ponieważ nieważność umowy ma wynikać z zawarcia w niej nieuczciwych warunków umownych). Mianowicie wykluczenie możliwości kierowania do sądów krajowych powództwo o ustalenie nieważności umowy lub ustalenie braku związania konkretnymi postanowieniami umownymi wydaje się być istotnym ograniczeniem praw konsumentów chronionych przez tę dyrektywę. Z drugiej jednak strony prawa tych konsumentów nie są całkowicie zanegowane, skoro bez wątplenia art. 189 k.p.c. pozwala na żądanie ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy. Niemniej jednak, także w razie przyjęcia, że art. 189 k.p.c. wyklucza żądanie ustalenia nieważności umowy, ale dopuszcza żądanie ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy, zastrzeżenia budzi stanowisko, że wykluczone jest ustalenie przez sąd krajowy w wyroku, że nie istnieje stosunek prawny wynikający z umowy w sytuacji, w której w pozwie zostało zawarte żądanie „tylko” o ustalenie nieważności umowy z tego powodu, że sąd jest związany treścią żądania pozwu (art. 321 § 1 k.p.c.). Zdaniem sądu odsyłającego przyjęcie tak restrykcyjnego podejścia może utrudniać konsumentom dochodzenie uprawnień wynikających z dyrektywy 93/13, co osłabia skuteczność ochrony gwarantowanej przez tę dyrektywę.

53. Uzasadnienie pytania numer 2.

54. Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 20.09.2017 r. stwierdził, że „kredytobiorca musi zostać jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu w obcej walucie, ponosi pewne ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku

dewaluacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Po drugie, przedsiębiorca, w niniejszym przypadku bank, musi przedstawić ewentualne wahania kursów wymiany i ryzyko wiążące się z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej, zwłaszcza w przypadku, gdy konsument będący kredytobiorcą nie uzyskuje dochodów w tej walucie.” (*vide* wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20.09.2017 r., C-186/16, Andriuc, pkt 49-50).

55. Następnie Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 10.06.2021 r. wyjaśnił, że „dla spełnienia wymogu przejrzystości informacje przekazane przez przedsiębiorcę powinny umożliwić przeciętnemu konsumentowi, właściwie poinformowanemu, dostatecznie uważnemu i racjonalnemu nie tylko zrozumienie, że w zależności od zmian kursu wymiany zmiana parytetu pomiędzy walutą rozliczeniową a walutą spłaty może pociągać za sobą niekorzystne konsekwencje dla jego zobowiązań finansowych, lecz również zrozumieć, w ramach zaciągnięcia kredytu denominowanego w walucie obcej, rzeczywiste ryzyko, na które narażony jest on w trakcie całego okresu obowiązywania umowy w razie znacznej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie, względem waluty rozliczeniowej. W tym kontekście należy uściślić, że symulacje liczbowe, takie jak te zawarte w niektórych ofertach kredytu analizowanych w postępowaniu głównym, mogą stanowić użyteczną informację, jeżeli są oparte na wystarczających i prawidłowych danych oraz jeśli zawierają obiektywne oceny, które są przekazywane konsumentowi w sposób jasny i zrozumiały. Tylko w tych okolicznościach takie symulacje mogą pozwolić przedsiębiorcy zwrócić uwagę tego konsumenta na ryzyko potencjalnie istotnych negatywnych konsekwencji ekonomicznych rozpatrywanych warunków umownych. Tymczasem – podobnie jak każda inna informacja dotycząca zakresu zobowiązania konsumenta przekazana przez przedsiębiorcę – symulacje liczbowe powinny przyczyniać się do zrozumienia przez konsumenta rzeczywistego znaczenia długoterminowego ryzyka związanego z możliwymi wahaniami kursów wymiany walut, a tym samym ryzyka związanego z zawarciem umowy kredytu denominowanego w walucie obcej. Tak więc w ramach umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, narażającej konsumenta na ryzyko kursowe, nie spełnia wymogu przejrzystości przekazywanie temu konsumentowi informacji, nawet licznych, jeżeli opierają się one na założeniu, że równość między walutą rozliczeniową a walutą spłaty

pozostanie stabilna przez cały okres obowiązywania tej umowy. Jest tak w szczególności wówczas, gdy konsument nie został powiadomiony przez przedsiębiorcę o kontekście gospodarczym mogącym wpłynąć na zmiany kursów wymiany walut, tak że konsument nie miał możliwości konkretnego zrozumienia potencjalnie poważnych konsekwencji dla jego sytuacji finansowej, które mogą wynikać z zaciągnięcia kredytu denominowanego w walucie obcej. W drugiej kolejności wśród elementów istotnych dla oceny, o której mowa w pkt 67 niniejszego wyroku, znajduje się również język używany przez instytucję finansową w dokumentach przedumownych i umownych. W szczególności brak pojęć lub wyjaśnień ostrzegających kredytobiorcę w wyraźny sposób o istnieniu szczególnego ryzyka związanego z umowami kredytu denominowanego w walucie obcej może potwierdzać, że wymóg przejrzystości wynikający zwłaszcza z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 nie został spełniony." (vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 72-75).

56. W końcu w postanowieniu z dnia 6.12.2021 r. Trybunał Sprawiedliwości wskazał, że „mając na uwadze spoczywający na przedsiębiorcy obowiązek informowania, oświadczenie konsumenta, zgodnie z którym jest on w pełni świadomy potencjalnych zagrożeń wynikających z zaciągnięcia kredytu denominowanego w walucie obcej, nie może samo w sobie mieć wpływu na ocenę, czy przedsiębiorca ten spełnił wspomniany wymóg przejrzystości. (...) wymóg przejrzystości warunków umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, które narażają kredytobiorcę na ryzyko kursowe, jest spełniony wyłącznie w sytuacji, gdy przedsiębiorca dostarczył temu kredytobiorcy dokładne i wystarczające informacje odnośnie do ryzyka kursowego pozwalające właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i rozsądnemu przeciętnemu konsumentowi na dokonanie oceny ryzyka potencjalnie znaczących skutków gospodarczych takich warunków umownych dla jego zobowiązań finansowych w trakcie całego okresu obowiązywania tej umowy. W tym względzie okoliczność, że konsument oświadcza, iż jest w pełni świadomy potencjalnych ryzyk wynikających z zawarcia wspomnianej umowy, nie ma sama w sobie znaczenia dla oceny, czy przedsiębiorca spełnił wspomniany wymóg przejrzystości." (vide postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6.12.2021 r., C-670/20, ERSTE Bank Hungary, pkt 32, 34).

57. W świetle powyższego orzecznictwa sąd odsyłający zastanawia się, jakie konkretnie informacje przekazywane przez bank oferujący kredyt powiązany z walutą obcą potencjalnemu kredytobiorcy są wystarczające, aby można było stwierdzić, kredytobiorca ten został jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu w obcej walucie, ponosi pewne ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku dewaluacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie (w rozumieniu wskazanym w pkt 49 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 20.09.2017 r., C-186/16, Andriuc) oraz jakie konkretnie informacje należy uznać za „wystarczające i dokładne” w tym kontekście (w rozumieniu pkt 78 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance).
58. Mianowicie z przytoczonych orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości wynika, że kryteriów tych nie spełnia udzielenie ogólnej informacji o istnieniu ryzyka kursowego powiązanego z zawartą umową ani przedstawienie symulacji liczbowych, które są oparte na założeniu, że kurs waluty obcej będzie stabilny. W szczególności w stanie faktycznym spraw C-776/19 - C-782/19 kredytobiorcom zostały przedstawiono symulacje liczbowe zakładające wahania kursu waluty w granicach około 10%, tj. od 1,43 do 1,59 EUR/CHF (vide wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 12).
59. Zaś w stanie faktycznym sprawy C-670/20 kredytobiorcom zwrócono uwagę, że ewentualne różnice w parytecie między forintem węgierskim a frankiem szwajcarskim mogą pociągnąć za sobą dodatkowe koszty dla kredytobiorcy, których rzeczywistego wystąpienia ani wysokości nie da się przewidzieć, jednak nie została im przekazana żadna konkretna informacja dotycząca zwiększenia – potencjalnie nieograniczonego – miesięcznych rat spłaty, które mogłyby spowodować znaczne wahania kursów wymiany walut, bowiem przekazane im informacje były oparte na założeniu, że wspomniany parytet pozostaje stabilny (vide postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6.12.2021 r., C-670/20, ERSTE Bank Hungary, pkt 26). Konkretnie, zdaniem Trybunału Sprawiedliwości niewystarczające okazało się przedstawione kredytobiorcom pouczenie o następującej treści: „Zwracamy Państwa uwagę na fakt, że decydując się na kredyt denominowany w walucie obcej, mogą Państwo czerpać korzyści z rynku

wybranej waluty, ale również ponoszą Państwo związane z tym ryzyko. Zawierając umowę kredytu, zdają sobie Państwo sprawę z faktu, że kwota tego kredytu jest zarejestrowana w wybranym banku w wybranej walucie obcej, a Państwo zobowiązujecie się do dokonania jej spłaty w wybranej przez Państwo walucie. Zważywszy, że kurs wymiany pomiędzy forintem węgierskim a walutą obcą wybraną przez Państwa w umowie może zmieniać się w zależności od dziennych wahań rynkowych, zwracamy Państwa uwagę na fakt, że ewentualne niekorzystne zmiany lub zwiększenie kursu walutowego może spowodować dla Państwa dodatkowe koszty, których ani rzeczywiste wystąpienie, ani kwota nie dadzą się przewidzieć. Korzyść tego rodzaju finansowania polega na tym, że gdy kurs wymiany waluty obcej, do której jest denominowane finansowanie, obniża się w stosunku do forinta, to zmniejsza się »równowartość« w forintach finansowania; innymi słowy, potrzeba mniej forintów w celu zakupu waluty odpowiadającej miesięcznym ratom służącym spłacie kapitału i odsetek, i w związku z tym zakupem ponosicie Państwo niższy koszt – w takim wypadku koszt jest mniejszy, i może to nawet skutkować tym, że powinniście Państwo spłacić mniej niż to, co było przewidziane na podstawie równowartości w forintach węgierskich obliczonej przy zawieraniu umowy pożyczki/kredytu. W odwrotnej sytuacji, gdy kurs wymiany waluty obcej, w której jest denominowane finansowanie, wzrasta w stosunku do forinta, wzrasta »równowartość« finansowania: innymi słowy, konieczna jest wyższa kwota w forintach w celu zapłaty rat (spłaty) kapitału i odsetek, przeliczonych na odnośną walutę obcą; w tym wypadku potrzebna jest więc większa kwota forintów w celu spłacenia kredytu w walucie obcej, w której został zaciągnięty. Podpisem zaświadcza Pan/Pani, że zostali Państwo jasno poinformowani o ryzykach związanych z tym finansowaniem, że znają Państwo elementy ryzyka i że chcą Państwo zaciągnąć kredyt z pełną znajomością stanu rzeczy”. (*vide* postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6.12.2021 r., C-670/20, ERSTE Bank Hungary, pkt 7).

60. Tymczasem w stanie faktycznym niniejszej sprawy informacje przedstawione kredytobiorcy miały szerszy zakres. Sama umowa kredytu z dnia 1.10.2009 r. zawierała w § 11 ust. 5 jedynie bardzo ogólne informacje o ryzyku kursowym, ale przed jej podpisaniem, w dniu 3.08.2009 r., powód podpisał oświadczenie, że zapoznał się z przedstawionymi przez bank wykresami i symulacjami.

Wykres kursu CHF/PLN wskazywał, że kurs ten w latach 2003-2009 najpierw spadł od 3 do 2, po czym wzrósł do 3,4. Natomiast symulacja zakładała scenariusz wzrostu raty kredytu z 2.494 PLN do 4.067 PLN.

61. Opisywany wykres CHF/PLN obrazuje zatem, że w ciągu kilku lat kurs tych walut ulegał wahaniom. W okresie od 2003 r. do 2008 r. spadł z 3 do 2, czyli o 50%. Następnie nastąpił znaczny wzrost kursu tej waluty – z 2 w sierpniu 2008 r. do 3,4 w lutym 2009 r., a zatem w ciągu 6 miesięcy kurs ten wzrósł o 70%. Z kolei wspomniana symulacja przedstawia sytuację, w której początkowa rata kredytu wynosząca 2.494 PLN wzrosła do 4.067 PLN, czyli o 63%.
62. Z powyższego wynika zatem, że bank udzielił kredytobiorcy informacji, że kurs CHF/PLN podlegał w przeszłości znacznym wahaniom oraz przedstawił mu potencjalne skutki znacznego wzrostu tego kursu. Niemniej jednak w toku wykonywania umowy okazało się, że kurs CHF/PLN podlega jeszcze większym wahaniom, mianowicie w dniu zawarcia umowy kredytu, czyli 1.10.2009 r., kurs średni NBP dla CHF/PLN wynosił 2,7817, natomiast najwyższa wartość tego kursu wyniosła 5,12 w dniu 29.09.2022 r. Faktycznie więc kurs ten wzrósł o 84%, niemniej jednak wzrost o tę wartość nastąpił po 13 latach wykonywania umowy, podczas gdy przedstawiona przez bank symulacja obrazowała wzrost kursu CHF/PLN o 63% w ciągu 6 miesięcy.
63. Wobec tego sąd odsyłający zastanawia się, czy udzielenie kredytobiorcy informacji wskazujących na ryzyko wzrostu kursu waluty obcej i wysokości rat kredytu o około 2/3 można rozumieć jako wystarczające dla uznania, że bank dopełnił obowiązków informacyjnych wynikających z art. 4 i 5 dyrektywy 93/13.
- 64. Uzasadnienie pytania numer 3.**
65. Sąd odsyłający zastanawia się również, w jaki sposób należy rozumieć wymóg dopełnienia przez bank obowiązków informacyjnych wobec „właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i racjonalnego przeciętnego konsumenta”, o którym mowa w pkt 64, 72 i 78 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 43, 51 i 57 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., C-609/19, BNP Paribas Personal Finance oraz pkt 23, 25 i 30 postanowienia Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6.12.2021 r., C-670/20, ERSTE Bank Hungary).

66. Problem mianowicie sprowadza się do tego, czy zakres wymaganych informacji powinien być odniesiony do abstrakcyjnego modelu „przeciętnego konsumenta”, czy też należy wziąć pod uwagę indywidualną sytuację konkretnego konsumenta, w tym jego wiedzę i doświadczenie.
67. Przyjęcie abstrakcyjnego modelu konsumenta oznaczałoby, że zakres informacji przekazywanych przez bank co do określonej umowy powinien być zawsze taki sam, niezależnie od tego, jaki konkretnie konsument zawiera tę umowę. Niewątpliwą zaletą takiego podejścia jest łatwość jego zastosowania. Niesie ono jednak za sobą istotne wady. Dopuszcza ono bowiem sytuację, w których bank poniesie negatywne konsekwencje braku udzielenia informacji konsumentowi, który już wcześniej takie informacje posiadał z uwagi na swoją wiedzę i doświadczenie – co wydaje się nie odpowiadać celowi dyrektywy 93/13, skoro w takiej sytuacji trudno mówić o jakimkolwiek rzeczywistym pokrzywdzeniu tego konsumenta. Przy omawianym podejściu jest możliwa także sytuacja odwrotna, a mianowicie bank nie poniósłby żadnych negatywnych konsekwencji w sytuacji, w której udzielił takich informacji, które byłyby wystarczające dla wobec „właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i racjonalnego przeciętnego konsumenta”, jednak dla konkretnego konsumenta okazały się niewystarczające, z uwagi na jego brak wiedzy lub doświadczenia, a nawet ograniczone zdolności percepcyjne wynikające ze stanu zdrowia lub niepełnosprawności.
68. Natomiast przyjęcie podejścia uwzględniającego indywidualne cechy konsumenta, takie jak jego wiedza i doświadczenie, czyni koniecznym dostosowanie treści i formy przekazywanych informacji do konkretnej osoby. Oznacza to, że osoba nie posiadająca żadnego wykształcenia z zakresu ekonomii, finansów i bankowości powinna zostać szczegółowo pouczona o zasadach konkretnej umowy, w tym zwłaszcza o ryzyku kursowym wiążącym się z umową kredytu powiązanego z kursem waluty obcej. Natomiast osoba posiadająca odpowiednią wiedzę lub doświadczenie może nie potrzebować tak szczegółowych informacji, skoro i tak już nimi dysponuje. Zaletą tego podejścia jest fakt, że gwarantuje on realne dostosowanie obowiązków informacyjnych przedsiębiorców do faktycznych potrzeb konsumentów w tym zakresie i wobec tego w wyższym stopniu realizuje one cele dyrektywy 93/13, jak również art. 169 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu UE. Nierniej jednak wadą tego podejścia

jest to, że jego realizacja może być w praktyce utrudniona. Mianowicie przedsiębiorca może napotkać istotne trudności, w jaki sposób ustalić zakres informacji, które powinny zostać udzielone konkretnej osobie. Równie trudne może okazać się próba odtworzenia w procesie sądowym, jaki był dokładnie zakres wiedzy i doświadczenia konsumenta w dacie zawarcia umowy i w związku z tym jaki zakres informacji powinien mu być zostać udzielony.

69. Powyższe ma istotne znaczenie z punktu widzenia stanu faktycznego niniejszej sprawy. Mianowicie powód w dacie zawarcia umowy kredytu posiadał wyższe wykształcenie prawnicze, był specjalistą z zakresu prawa bankowego i od 3 lat pracował w Narodowym Banku Polskim (polskim banku centralnym). Jest faktem, że powód w swojej pracy zajmował się nadzorem nad systemami płatności i systemami rozrachunku papierów wartościowych i nie zajmował się umowami kredytu ani kwestiami związanymi z ryzykiem kursowym, niemniej jednak wiedza powoda z dziedzin prawa, finansów i bankowości bez wątpienia była wyższa niż przeciętna. Wobec tego sąd odsyłający zastanawia się, czy w stanie faktycznym takim jak niniejszy (czy też podobnym, jak na przykład w sprawie C-139/22), należy wziąć pod uwagę indywidualną sytuację określonego konsumenta, w tym jego wiedzę i doświadczenie, przy ocenie, czy udzielone mu przez przedsiębiorcę informacje są wystarczające dla uznania, że warunki umowy zostały wyrażone „prostym i zrozumiałym językiem” w rozumieniu art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy 93/13.

70. Uzasadnienie pytania numer 4.

71. Umowa kredytu z dnia 1.10.2009 r. była umową kredytu indeksowanego do CHF, a zatem wiązało się z nią ryzyko kursowe, ale ponadto zawierała ona postanowienia przewidujące, w jaki sposób bank dokonuje przeliczeń z PLN na CHF i z CHF na PLN (tzw. klauzule przeliczeniowe). Konieczność zawarcia w umowie kredytu indeksowanego do CHF klauzul przeliczeniowych wynika z tego, że kwota kredytu wyrażona w PLN była następnie przeliczana na CHF, a podobnie poszczególne raty kredytu płacone w PLN były przeliczane na CHF i do obu tych rodzajów przeliczeń konieczne było zastosowanie określonego kursu CHF/PLN. Stosowanie tych kursów wynika z § 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 6 i § 17 umowy, które przewidywały, że do wyliczenia salda zadłużenia w CHF bank stosował kurs kupna (stanowiący kurs średni NBP obniżony o marżę

- banku), a do przeliczenia poszczególnych rat kredytu na CHF bank stosował kurs sprzedaży (stanowiący kurs średni NBP podwyższony o marżę banku).
72. Co do zasady konstrukcja umowy kredytu z dnia 1.10.2009 r., której dotyczy niniejsza sprawa, była podobna do umowy tego samego banku z dnia 8.04.2008 r., której dotyczył wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20. Z punktu 2 tego wyroku wynika, że Sąd Okręgowy w Gdańsku uznał warunki umowy z dnia 8.04.2008 r. za nieuczciwe w zakresie, w jakim pozwalają Bankowi BPH na pobieranie marży związanej z transakcją kupna i sprzedaży waluty obcej - ponieważ metoda ustalenia tej marży nie została sprecyzowana w pierwotnej umowie kredytu, sąd odsyłający wywiódł z tego, że wspomniana marża powoduje znaczącą nierównowagę, ze szkodą dla konsumenta.
73. Jednak treść umowy z dnia 1.10.2009 r. (której dotyczy niniejsza sprawa) różni się od umowy z dnia 8.04.2008 r. (której dotyczyła sprawa C-19/20) jednym szczegółem. Mianowicie w umowie, której dotyczyła sprawa C-19/20, sposób ustalenia wysokości marży banku nie został w ogóle określony, a wobec tego decyzja o wysokości tej marży w całości zależała od banku. Natomiast w umowie z dnia 1.10.2009 r. sposób ustalania wysokości marży banku został już uregulowany w § 17 ust. 4 umowy, który przewidywał, że marża ta stanowi średnią arytmetyczną kursów kupna/sprzedaży stosowanych do transakcji detalicznych z pięciu banków (PKO BP S.A., Pekao S.A., Bank Zachodni WBK S.A., Millennium Bank S.A. i Citibank Handlowy Polska S.A.) na ostatni dzień roboczy miesiąca poprzedzający okres obowiązywania wyliczonych marż.
74. W świetle powyższego brzmienia § 17 ust. 4 umowy kredytu z dnia 1.10.2009 r. sąd odsyłający zastanawia się, czy wskazany warunek umowny może zostać uznany za nieuczciwy w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13. Sąd odsyłający ma tutaj na uwadze, że zgodnie z utrwalonym orzecnictwem właściwość Trybunału dotyczy wykładni kryteriów, które sąd krajowy może lub powinien zastosować przy badaniu warunku umownego w świetle przepisów tej dyrektywy, a w szczególności przy badaniu ewentualnie nieuczciwego charakteru warunku w rozumieniu art. 3 ust. 1 wspomnianej dyrektywy, przy czym do tego sądu należy rozstrzygnięcie w przedmiocie konkretnej kwalifikacji danego warunku umownego w zależności od okoliczności danego przypadku. Wynika stąd, że Trybunał powinien ograniczyć się do udzielenia sądowi odsyłającemu wskazówek, które ten ostatni powinien uwzględnić przy

dokonywaniu oceny nieuczciwego charakteru rozpatrywanego postanowienia umownego (*vide* wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., C-776/19 - C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 92). Sąd odsyłający zwraca się zatem do Trybunału Sprawiedliwości o udzielenie tego rodzaju wskazówek.

75. W szczególności sąd odsyłający rozważa, czy uzasadniona może być ocena, że omawiany sposób ustalenia wysokości marży banku jest precyzyjny, skoro wskazuje on, w jaki sposób ta marża jest wyliczana – w § 17 ust. 4 umowy kredytu z dnia 1.10.2009 r. określono bowiem, że marża ta stanowi średnią arytmetyczną kursów kupna/sprzedaży pięciu konkretnie wskazanych banków komercyjnych na ostatni dzień roboczy poprzedniego miesiąca. Ponadto taki sposób sformułowania metodologii marży wydaje się eliminować jakąkolwiek swobodę i decyzyjność pozwanego banku w tym zakresie. Pięć banków wskazanych w § 17 ust. 4 umowy było mianowicie największymi bankami komercyjnymi w Polsce w 2009 r., a z żadnych przeprowadzonych w sprawie dowodów nie wynika, aby GE Money Bank S.A. był w stanie wpływać na decyzje któregośkolwiek z tych banków bądź aby był z którymś z nich powiązany kapitałowo lub personalnie. Co więcej, wszystkie wskazane banki prowadziły działalność komercyjną, a zatem były konkurentami zarówno wobec siebie nawzajem, jak i wobec GE Money Banku S.A.
76. Z drugiej jednak strony nie można całkowicie wykluczyć możliwości, że wskazane pięć banków mogło ze sobą uzgadniać wysokość stosowanych kursów walut obcych lub też ustalać te kursy w takiej wysokości, że byłyby one niekorzystne dla konsumentów (niemniej jednak w niniejszej sprawie brak jest dowodów, które mogłyby potwierdzać takie przypuszczenia). W takim zaś przypadku „nieuczciwe” kursy walut obcych stosowane przez te banki znajdowałyby pośrednio zastosowanie także do powoda w związku z treścią § 17 ust. 4 umowy z dnia 1.10.2009 r., nawet pomimo tego, że GE Money Bank S.A. nie miał żadnego wpływu na wysokość tych kursów.
- 77. Uzasadnienie pytania numer 5.**
78. Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 26.03.2019 r., stwierdził, że artykuły 6 i 7 dyrektywy 93/13 stoją one na przeszkodzie temu, żeby uznany za nieuczciwy warunek umowny dotyczący natychmiastowej wymagalności kredytu hipotecznego został częściowo utrzymany w mocy poprzez usunięcie

elementów przesądzających o jego nieuczciwym charakterze w przypadku, gdyby to usunięcie sprowadzało się do mającej wpływ na istotę tych warunków zmiany ich treści (*vide* wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 26.03.2019 r., C-70/17 i C-179/17, Bankia, pkt 64).

79. Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 29.04.2021 r. podtrzymał powyższe stanowisko oraz wskazał, że „Jedynie gdyby element klauzuli indeksacyjnej rozpatrywanego w postępowaniu głównym kredytu hipotecznego dotyczący marży Banku BPH stanowił zobowiązanie umowne odrębne od innych postanowień umownych, które mogłoby być przedmiotem zindywidualizowanego badania jego nieuczciwego charakteru, sąd krajowy mógłby go usunąć.” W konkluzji Trybunał stwierdził, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy, o ile element ten stanowi odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru oraz stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty (*vide* wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, Bank BPH, pkt 70, 71, 80).
80. Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 8.09.2022 r. podtrzymał również powyższe stanowisko oraz wskazał, że postanowienie umowne przewidujące wymóg uzyskania zgody banku do dokonywania spłaty rat kredytu denominowanego do CHF bezpośrednio w tej walucie nie stanowi odrębnego zobowiązania umownego (*vide* wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, DBP, pkt 62-64).
81. Z powyższego orzecznictwa wynika, że sąd krajowy jest obowiązany dokonać oceny, czy charakter odrębnych zobowiązań umownych mają te części postanowień umowy kredytu indeksowanego do CHF, które przewidują, że kurs średni Narodowego Banku polskiego jest obniżony o marżę kupna albo podwyższony o marżę sprzedaży. Należy tutaj wyjaśnić, że zdaniem sądu odsyłającego, nie budzi wątpliwości, że charakter osobnego postanowienia umownego posiada § 17 ust. 5 umowy, który określa sposób wyliczania marży banku. Problem sprowadza się natomiast do oceny tych części § 17 ust. 2 i 3 umowy, które brzmią „minus marża kupna ustalona decyzją banku” (§ 17 ust.

2) i „plus marża sprzedaży ustalona decyzją banku” (§ 17 ust. 3). Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 19.04.2021 r. stwierdził, że tego rodzaju ocena pozostaje w kompetencji sądów krajowych, jednak orzecznictwo sądów polskich w przedmiocie tej oceny pozostaje rozbieżne. Z tej też przyczyny sąd odsyłający zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości o udzielenie dalszych wskazówek co do kryteriów tej oceny, co pozwoli sądom krajowym podjęcie decyzji zgodnych z celami dyrektywy 93/13.

82. Tytułem przykładu należy wskazać, że w przywołanym już wcześniej wyroku Sądu Najwyższego z dnia 1.06.2022 r., II CSKP 364/22, doszedł do wniosku, że „postanowienie umowne dotyczące marży banku w odniesieniu do ustalania kursu franka szwajcarskiego ma charakter samodzielny, co pozwala na eliminację jedynie elementu odnoszącego się do modyfikacji średniego kursu NBP marżą banku.” Ta ocena doprowadziła Sąd Najwyższy do następującej konkluzji: „W realiach niniejszej sprawy usunięcie wskazanego postanowienia odnoszącego się do marży banku oznacza, iż w stosunkach stron wiążący powinien być kurs średni NBP. Skutkiem tego dalsze trwanie umów łączących pozwanego z powodami jest obiektywnie możliwe. Jest to też zbieżne z celem dyrektywy 93/13, by umowa w pozostałej części co do zasady nadal obowiązywała strony. Na koniec podkreślenia wymaga, że usunięcie niedozwolonego postanowienia umownego nie oznacza w tym wypadku niedopuszczalnej w świetle dyrektywy zmiany nieuczciwego warunku, w szczególności zastąpienia niedozwolonego postanowienia umownego – innym postanowieniem. W konsekwencji nie dochodzi do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców przez zwykły brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów” (*vide* pkt 10 uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 1.06.2022 r., II CSKP 364/22).
83. Sąd odsyłający ma jednak wątpliwości co do tego, czy powyższa wykładania jest zgodna z celami dyrektywy 93/13, wyjaśnionymi między innymi w wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20. Najpoważniejsze zastrzeżenia budzi ocena, że części postanowień umownych o brzmieniu brzmią „minus marża kupna ustalona decyzją banku” i „plus marża sprzedaży ustalona decyzją banku” stanowią odrębne zobowiązania umowne, które mogą być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru, o których mowa w punkcie 80 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia

29.04.2021 r., C-19/20. Wydaje się bowiem, że skoro omawiane części postanowień przewidują tylko modyfikację kursu średniego NBP, to świadczy o ich akcesoryjnym charakterze, a zatem nie posiadają one samodzielnego bytu, oderwanego od pozostałej części postanowień umownych. Trudno bowiem zgodzić się ze stanowiskiem, że sformułowania o treści „minus marża kupna ustalona decyzją banku” i „plus marża sprzedaży ustalona decyzją banku” określają jakiegokolwiek prawa lub obowiązki stron umowy.

84. Co więcej, zastrzeżenia budzi ocena, czy rezultat kontroli postanowień umownych taki, jak określono w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 1.06.2022 r., II CSKP 364/22, pozostaje zgodny z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 i z zasadą skuteczności. Mianowicie Sąd Najwyższy doszedł do wniosku, że umowa kredytu pozwanego banku jest ważna i powinna pozostać w mocy, z tą tylko modyfikacją, że do przeliczeń kursowych powinny mieć zastosowanie kursy średnie Narodowego Banku Polskiego, niezmodyfikowane o marżę pozwanego banku. To zaś oznacza minimalną ingerencję w treść umowy oraz zobowiązanie banku do zwrotu jedynie niewielkiej części pobranych od kredytobiorcy świadczeń, stanowiącej równowartość stosowanego spreadu walutowego. Natomiast sąd odsyłający zastanawia się, czy tego rodzaju skutek realizuje cele dyrektywy 93/13, w tym w szczególności „cel odstrasający”, o którym mowa w punkcie 80 wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20. Przedstawiony sposób wykładni wydaje się bowiem zmierzać do podobnego rezultatu, co zmiana treści nieuczciwego warunku umownego, a to, jak wskazał Trybunał Sprawiedliwości, „przyczyniłoby się bowiem do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez zwykły brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów (zob. podobnie ww. postanowienie w sprawie Pohotovost', pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo), ponieważ nadal byłiby oni zachęceni do stosowania rzeczonych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes rzeczonych przedsiębiorców” (*vide* wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14.06.2012 r., C-618/10, Banco Español de Crédito, pkt 69).

85. Uzasadnienie pytania numer 6.

86. Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że sąd krajowy winien wskazać stronom, w ramach krajowych norm proceduralnych i w świetle zasady słuszności w postępowaniu cywilnym, w sposób obiektywny i wyczerpujący, konsekwencji prawnych, jakie może pociągnąć za sobą usunięcie nieuczciwego warunku, i to niezależnie od tego, czy strony są reprezentowane przez pełnomocnika zawodowego, czy też nie (*vide* wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, Bank BPH, pkt 97 i 99).
87. W niniejszym pytaniu prejudycjalnym sąd odsyłający zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości o udzielenie wskazówek, jak należy rozumieć powyższy obowiązek poinformowania o „konsekwencji prawnych, jakie może pociągnąć za sobą usunięcie nieuczciwego warunku”, w tym zwłaszcza, jakie kryteria powinny spełniać te wskazówki, aby mogły być uznane za „obiektywne i wyczerpujące”. Omawiany problem sprowadza się więc do tego, jak bardzo szczegółowe powinny być informacje o skutkach usunięcia nieuczciwego warunku.
88. Odpowiedź na pytanie, jakie będą skutki usunięcia nieuczciwych warunków zawartych w umowie zawartej przez strony niniejszego postępowania jest uzależniona od tego, jakich odpowiedzi udzieli Trybunał Sprawiedliwości na pytania o numerach od 1 do 5. Niemniej jednak sąd odsyłający rozważa możliwość uznania umowy kredytu za nieważną w całości, co będzie wiązało się z obowiązkiem dokonania przez obie strony zwrotu wzajemnych świadczeń spełnionych na podstawie tej umowy. O fakcie tym powód został poinformowany na rozprawie w dniu 20.09.2022 r., a także stwierdził, że rozumie skutki nieważności umowy, zgadza się na nie, a nawet jest świadomy tego, że bank może pozwać go o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z kapitału.
89. Sąd odsyłający zastanawia się nad tym, jak szeroko należy rozumieć spoczywający na sądzie krajowym obowiązek poinformowania o „konsekwencji prawnych, jakie może pociągnąć za sobą usunięcie nieuczciwego warunku”. Kwestii tej nie reguluje w ogóle prawo polskie, a zatem jest ona objęta zakresem działania prawa unijnego, o interpretację którego sąd odsyłający zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości. W ocenie Sądu odsyłającego za wystarczające należy uznać poinformowanie konsumenta, że skutkiem uznania warunków umownych za nieuczciwe jest nieważność umowy. Niemniej jednak znaczna

część sądów krajowych przyjmuje, że zakres informacji udzielanych przez sąd powinien być szerszy. To jednak prowadzi do komplikacji, które zostaną omówione na poniższym przykładzie.

90. Na podstawie umowy kredytu z dnia 1.10.2009 r. pozwany udostępnił powodowi kapitał w kwocie 535.899,23 PLN. Jednocześnie powód na podstawie tej samej umowy od 2009 r. spłacał raty kredytu, których wysokość nie jest jednak znana sądowi, gdyż strony nie przedstawiły na tę okoliczność żadnych dowodów (co wynika z faktu, że powód wystąpił z powództwem o ustalenie). W sytuacji, w której umowa na skutek usunięcia zawartych w niej nieuczciwych postanowień okaże się nieważna (art. 58 § 1 k.c.), będzie to oznaczało, że strony powinny zwrócić sobie świadczenia spełnione na jej podstawie (art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c.). W rezultacie bank może żądać od kredytobiorcy zwrotu kwoty 535.899,23 PLN, a kredytobiorca może żądać zwrotu kwoty stanowiącej równowartość wszystkich uregulowanych dotychczas rat kredytu. Ponadto w razie stwierdzenia, że od czasu spełnienia tych świadczeń doszło do istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza, możliwe jest dochodzenie sądowej waloryzacji świadczeń, co oznacza, że świadczenia te musiałyby zostać zwrócone kwotach wyższych od nominalnych (art. 358¹ § 3 k.c.). Jeżeli bank skieruje do powoda wezwanie do zapłaty, to jego roszczenie stanie się wymagalne (art. 455 k.c.), a w rezultacie poza kwotą 535.899,23 PLN będzie mógł żądać od niego także zapłaty odsetek ustawowych za opóźnienie (art. 481 § 1 k.c.). Stopa oprocentowania tych odsetek jest równa sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych (art. 481 § 2 k.c.). Stopa referencyjna NBP od dnia 8.09.2022 r. wynosi 6,75%, natomiast w przeszłości zmieniała się, a jej najwyższa wartość wynosiła 24% (1998 r.), zaś najniższa 0,1% (2020-2021 r.), wobec czego nie jest możliwe przewidzenie, ile może ona wynieść w przyszłości. Ponadto w razie gdyby kredytobiorca nie zwrócił bankowi równowartości kapitału kredytu, mógłby zostać pozwany przez bank o zapłatę tego świadczenia, a wówczas poza kwotą 535.899,23 PLN i ustawowymi odsetkami za opóźnienie, byłby zobowiązany do zwrotu bankowi także poniesionych przez ten bank kosztów procesu (art. 98 § 1 k.p.c.) i odsetek od tych kosztów (art. 98 § 1¹ k.p.c.). Koszty te obejmują w szczególności opłatę od pozwu, która przy wartości przedmiotu sporu w wysokości 535.899,23 PLN wynosi 5% tej kwoty, czyli 26.795 PLN (art. 13 ust.

2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). Ponadto w razie gdyby bank był w procesie o zapłatę powyższej kwoty reprezentowany przez adwokata albo radcę prawnego, kredytobiorca musiałby ponieść także koszty związane z wynagrodzeniem tego pełnomocnika, których minimalna stawka wynosi 10.800 PLN przed Sądem Okręgowym oraz 8.100 PLN lub 10.800 PLN przed Sądem Apelacyjnym i Sądem Najwyższym – w zależności od tego, czy stroną reprezentuje ten sam pełnomocnik, co na wcześniejszym etapie postępowania, przy czym możliwe jest przyznanie przez Sąd tego wynagrodzenia w wyższej kwocie, nie większej od sześciokrotności podanych stawek (§ 2 pkt 7, § 10 ust. 1 pkt 2, § 10 ust. 4 pkt 1 i § 15 ust. 3 rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie i czynności radców prawnych). Ponadto w toku postępowania z powództwa banku mógłby on żądać zabezpieczenia swojego roszczenia (art. 730 § 1 k.p.c.), o ile uprawdopodobniłby to roszczenie i interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia (art. 730¹ § 1 k.p.c.), w szczególności przez zajęcie ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego oraz obciążenie nieruchomości obowiązanego hipoteką przymusową (art. 747 pkt 1 i 2 k.p.c.). Natomiast w razie gdyby bank wygrał powyższe postępowanie, mógłby zwrócić się do sądu o nadanie prawomocnemu wyrokowi klauzuli wykonalności, a z tak uzyskanym tytułem wykonawczym zwrócić się do komornika sądowego o wyegzekwowanie należności od konsumenta (art. 776, art. 777 § 1 pkt 1, art. 782 § 1, art. 796 § 1, art. 797 § 1 k.p.c.). Komornik sądowy może prowadzić egzekucję w szczególności przez zajęcie i sprzedaż ruchomości i nieruchomości (art. 844-879, 921-1013 k.p.c.), zajęcie wynagrodzenia za pracę, rachunków bankowych i innych wierzytelności (art. 880-908 k.p.c.). Ponadto postępowanie egzekucyjne wiąże się z obciążeniem dłużnika kosztami, w tym należną komornikowi sądowemu opłatą stosunkową wynoszącą 10% wartości wyegzekwowanego świadczenia wyegzekwowanego świadczenia, ale nie więcej niż 50.000 PLN (art. 25 ust. 1 i art. 27 ust. 1 ustawy o kosztach komorniczych).

91. Wyżej opisany sposób dochodzenia świadczenia nienależnego spełnionego na podstawie nieważnej umowy wygląda analogicznie w razie dochodzenia przez kredytobiorcę od banku zwrotu równowartości uiszczonych rat kredytu. Należy

jednak wskazać, że w toku postępowania strony mogą podnosić przewidziane prawem zarzuty i składać wnioski, których ocena należy do sądu. W szczególności możliwe jest rozłożenie zasądzonego świadczenia na raty (art. 322 k.p.c.). Ponadto strona pozwana może podnieść zarzut potrącenia (art. 203¹ § 1 k.p.c.) własnego roszczenia, o ile uprzednio wezwała stronę przeciwną do zapłaty (art. 498 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c.), następnie złożyła jej oświadczenie o potrąceniu (art. 499 k.c.) oraz dochowała terminu i formy przewidzianych dla złożenia zarzutu potrącenia (art. 203¹ § 2 i 3 k.p.c.). Możliwe jest również podniesienie zarzutu zatrzymania (art. 496 i art. 497 k.c.), przy czym w orzecznictwie sporne jest, czy zarzut ten znajduje zastosowanie w razie stwierdzenia nieważności umowy kredytu. W końcu możliwe jest podniesienie zarzutu przedawnienia – roszczenie banku o zwrot świadczenia nienależnego przedawnia się upływie 3 lat (art. 118 k.c.), a początek tego terminu zaczyna biec w dniu, w którym bank mógłby najwcześniej zwrócić się do kredytobiorcy ze skutecznym żądaniem zwrotu równowartości wypłaconego kapitału (art. 120 § 1 k.c.), przy czym problematyczne jest, kiedy dokładnie zaczyna biec ten termin (*vide* pytania prejudycjalne w sprawach C-28/22 i C-140/22). Przy tym bieg terminu przedawnienia może ulec przerwaniu, w szczególności przez wniesienie pozwu przez wierzyciela lub uznanie roszczenia przez dłużnika (art. 123 § 1 pkt 1 i 2 k.c.), po czym przedawnienie biegnie na nowo (art. 124 § 1 k.c.). Niemniej jednak nawet gdyby roszczenie banku uległo przedawnieniu, sąd w wyjątkowym wypadku może nie uwzględnić upływu terminu przedawnienia (art. 117¹ § 1 k.c.). Ponadto przebieg postępowania oraz zakres przysługujących wzajemnie roszczeń może ulec istotnej zmianie w razie ogłoszenia upadłości jednej ze stron albo przymusowej restrukturyzacji banku.

92. Na uwagę zasługuje także fakt, że poza zwrotem świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu nieważnej umowy kredytu (w wysokości nominalnej albo zwaloryzowanej), a także odsetek ustawowych za opóźnienie i kosztów procesu, strony mogą domagać się także wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z kapitału. Jednakże kwestia, czy dochodzenie tego rodzaju roszczeń znajduje oparcie w prawie krajowym i unijnym stanowi jedno z najbardziej kontrowersyjnych zagadnień prawnych związanych z problematyką kredytów powiązanych z walutą obcą (*vide* pytania prejudycjalne w sprawach C-520/21 i C-756/22). Sporne pozostaje nie tylko, czy dochodzenie tego rodzaju

roszczeń jest możliwe, ale także czy może go dochodzić kredytobiorca, bank czy obie strony, jak również w jaki sposób wynagrodzenie to ma być wyliczane oraz za jaki okres przysługuje.

93. Opisany wcześniej sposób dochodzenia roszczeń o zapłatę świadczeń nienależnych spełnionych w wykonaniu nieważnej umowy kredytu zakłada dochodzenie ich przed sądem, jednak nie jest to jedyny możliwy sposób ich realizacji. Mianowicie strony mogą zawrzeć ugodę (art. 917 k.c.), w tym również ugodę w postępowaniu sądowym (art. 223 § 1 k.p.c.), ugodę w postępowaniu pojednawczym (art. 185 § 3 k.p.c.) albo ugodę przed mediatorem (art. 183¹² § 2 k.p.c.). Ugoda może obejmować całość albo część roszczeń stron. Ponadto strony mogą zdecydować o poddaniu sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego (art. 1157 k.p.c.).
94. Powyższy opis obejmuje tylko zarys najważniejszych zagadnień z materialnoprawnymi i procesowymi konsekwencjami stwierdzenia nieważności umowy kredytu zawierającej nieuczciwe warunki umowne. Konieczność zapoznania konsumenta w postępowaniu sądowym z powyższymi informacjami wiązałaby się z poważnymi trudnościami, a w szczególności groziłaby dezorganizacją postępowania i mogłaby powodować, że sprawa nie zostanie rozpoznana w rozsądnym terminie. Ponadto budzi obawy, czy konsument nie posiadający wykształcenia prawniczego byłby rzeczywiście w stanie jednorazowo przyswoić sobie i w pełni zrozumieć tak znaczną ilość informacji. Co więcej, udzielenie konkretnych i rzetelnych informacji o wszystkich konsekwencjach nieważności umowy jest w praktyce niemożliwe z uwagi na mnogość potencjalnych sytuacji, rozbieżności w wykładni przepisów w orzecznictwie sądowym oraz potencjalne zmiany przepisów w przyszłości. Z tych też przyczyn wydaje się, że zakres informacji, o których sąd krajowy powinien pouczyć konsumenta, musi ograniczać się tylko do udzielenia informacji, że usunięcie z umowy kredytu nieuczciwych warunków umownych prowadzi do jej nieważności, co wiąże się z obowiązkiem wzajemnego zwrotu świadczeń spełnionych na jej podstawie, natomiast nie jest konieczne szczegółowe określanie tych świadczeń i omawianie zasad, według których następuje ich zwrot lub rozliczenie. Taki zakres pouczenia zdaniem sądu odsyłającego wydaje się być wystarczający, a zarazem jest praktycznie możliwy do zrealizowania.

95. Sąd odsyłający wskazuje, że w aktualnej praktyce Sądu Okręgowego w Warszawie najczęściej wysyłane jest do konsumentów pouczenie o następującej treści: „Postanowienia umowy dotyczące przeliczeń kwoty kredytu na franki i poszczególnych rat na złotówki są niedozwolone (abuzywne). Po ich usunięciu umowa nie mogłaby być wykonywana w dalszym ciągu a Sąd stwierdzi jej nieważność. Oznacza to, że umowa będzie traktowana, jakby nigdy nie została zawarta. W razie stwierdzenia nieważności umowy strony są zobowiązane do wzajemnego zwrotu spełnionych świadczeń, a zatem bank ma obowiązek zwrotu wpłaconych rat, zaś kredytobiorca ma obowiązek zwrot wypłaconego mu kapitału kredytu. Ponadto strony mogą podnieść zarzut zatrzymania, co oznacza, że kredytobiorca otrzyma zwrot swojego świadczenia dopiero po zwrocie wypłaconego mu kapitału. Strony mogą również podnieść zarzut potrącenia, a wówczas do zwrotu pozostanie jedynie różnica pomiędzy świadczeniami stron. Strony mogą podnosić dalsze roszczenia związane z nieważnością umowy. W szczególności możliwe jest powództwo o tzw. wynagrodzenie za korzystanie z kapitału. Sprawy tego rodzaju toczą się już przed sądami, ale prawomocne wyroki dotąd nie zapadły. Ponadto do Trybunału Sprawiedliwości UE skierowano pytanie prawne, czy tego rodzaju roszczenie przysługuje stronom. Kredytobiorca może zapobiec nieważności umowy i jej skutkom poprzez wyrażenie zgody na stosowanie tych niedozwolonych postanowień już od momentu zawarcia umowy. Wyrażenie takiej zgody oznacza jednak, że żądania zgłoszone w pozwie będą uznane za nieuzasadnione (kredytobiorca przegra sprawę).” Wydaje się, że pouczenie o takiej treści jest wystarczające, jednak sąd odsyłający zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości o udzielenie wskazówek w tym zakresie. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie ma znaczenie dla oceny, czy udzielone dotychczas pouczenie sądu było wystarczające.

96. **Pytanie prejudycjalne.**

97. Mając powyższe na uwadze, Sąd odsyłający uznał za zasadne na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o udzielenie odpowiedzi na pytania:

1. czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich oraz zasadę skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na

przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą konsument nie może skutecznie wystąpić do sądu z roszczeniem o ustalenie, że zawarta przez niego umowa zawiera niewiążące go warunki umowne lub że umowa ta jest w całości nieważna,

2. czy art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że wymóg sporządzenia warunków umownych prostym i zrozumiałym językiem jest spełniony w stosunku do umowy kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, kiedy bank przedstawił kredytobiorcy:

- historyczny wykres kursu tej waluty obcej do waluty krajowej wskazujący, że w ciągu kilku lat kurs ten zmienił się o kilkadziesiąt procent,
- symulację wskazującą wpływ wzrostu kursu waluty obcej o kilkadziesiąt procent dla wysokości rat kredytu,

3. czy art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że wymóg sporządzenia warunków umownych prostym i zrozumiałym językiem powinien być analizowany w stosunku do modelu przeciętnego konsumenta, czy też należy uwzględnić indywidualną sytuację i cechy konsumenta w dacie zawarcia umowy, w tym w szczególności jego wiedzę, wykształcenie i doświadczenie,

4. czy art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że warunek umowy przewidujący, że wysokość stosowanej przez bank marży stanowi średnią arytmetyczną marż stosowanych przez kilka innych, konkretnie wskazanych, banków komercyjnych, jest sprzeczny z wymogami dobrej wiary i powoduje znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta,

5. czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich oraz zasadę skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej przepisów krajowych, zgodnie z którą sąd krajowy może uznać, że konsumenta nie wiąże jedynie nieuczciwy element warunku umowy (przewidujący zmodyfikowanie kursu średniego Narodowego Banku Polskiego o marżę spreadową), który nie stanowi osobnego

zobowiązania umownego, natomiast wiąże go pozostała część tego warunku umownego,

6. czy art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że spoczywający na sądzie krajowym obowiązek poinformowania konsumenta o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągnąć za sobą stwierdzenie nieważności umowy obejmuje tylko roszczenia restytucyjne wynikające z nieważności umowy czy wszelkie hipotetyczne konsekwencje prawne (nawet wątpliwe, dyskusyjne lub mało prawdopodobne), jakie mogą być skutkiem nieważności umowy.

98. Zawieszenie postępowania przed Sądem odsyłającym.

99. W związku ze zwróceniem się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o udzielenie odpowiedzi na niniejsze pytanie prejudycjalne, należało zawiesić postępowanie przez Sądem odsyłającym na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c.

sędzia Michał Maj

WERSJA ZANONIMIZOWANA

2023 -01- 16